

העשרת אוצר מילים

עינת דהן, מדריכת לשון עולים מחוז התיישבותי

ממילה חדשה למילה נגישה

- ▶ אוצר מילים עשיר הוא המפתח המשמעותי ביותר ליכולתם של העולים החדשים להשתמש בשפה.
- ▶ התחביר והדקדוק חשובים גם הם, אולם הבנה או בנייה של טקסט כתוב או דבור מושתתות על יכולתו של התלמיד העולה **לשלוף מילה** המצויה באוצר המילים הנגיש שלו ועל היכולת **לעשות בה שימוש** ליצירת טקסט ברור וקוהרנטי.
- ▶ השאיפה שלנו כמורים איננה רק להפגיש את התלמיד עם מילה חדשה, אלא גם ליצור **ממילה חדשה מילה נגישה**, שהיא מילה שהתלמיד יכול לשלוף בקלות ביצירת טקסט וכן בהבנתו.

עקרונות מנחים

▶ **בחירת מקור בעל אוצר מילים משמעותי** - ראשית יש לבחור טקסט בעל אוצר מילים משמעותי ושימושי לשלב שבו נמצא התלמיד העולה.

► **שימוש ב"מזרזי הטמעה"** - יש להשתמש באמצעים חיצוניים להטמעת אוצר המילים:
מוסיקה, שינון, מקצב, הומור, השמעה חוזרת, דקלום, משחק, משחקי דמיון ועוד.

חזרה חזרה ושוב חזרה

- ▶ עיקרון חשוב ביותר הוא חזרה שוב ושוב בדרכים שונות ולאורך זמן על אותו טקסט.
- ▶ דילוג מתחום לתחום, מטקסט לטקסט משיעור לשיעור אינו יעיל כמו ההשתהות סביב אותו טקסט בכתיבה קריאה דיבור שינון שירה ועוד.

פעילויות להעשרה ולהטמעה של אוצר מילים

- ▶ אז מה עושים?
- ▶ לפניכם מספר הצעות לבניית שיעורים מעשירי אוצר מילים.

הצגות/שעות סיפור לפי אגדות ילדים

- ▶ משך הפעילות: כ 6-10 שיעורים
- ▶ אופן הפעילות: עבודה בקבוצות של 4-6 תלמידים
- ▶ ציון: אישי וקבוצתי
- ▶
- ▶ התלמידים מונחים לתרגם טקסט המבוסס על סיפור ילדים/אגדה/סיפור עם המוכרים להם מילדותם.
- ▶ הסיפורים צריכים להיות עם מספר דמויות כחברי הקבוצה.
- ▶ על התלמידים להשתמש באוצר המילים הידוע לרוב חברי הקבוצה, מותר להוסיף כ-10 מילים חדשות ממילון.
- ▶ המורה עובר בין הקבוצות ומעודד את הכתיבה, תומך בבניית משפט תקינה ובשימוש לשוני נכון.
- ▶ העבודה מתבצעת בקבוצות של כ-4 התלמידים בחלוקה על ידי המורה באופן שוויוני והטרוגני.
- ▶ תרגום הסיפור בהיקף של 200 עד 400 מילים.
- ▶ כל חברי הקבוצה כותבים יחד את אותו טקסט, אך כל אחד כותב ומגיש בעצמו.
- ▶ ניתן לאפשר לתלמידים לעשות וריאציה על הסיפור כאוות נפשם.

המשך הצגות/שעות סיפור לפי אגדות ילדים

- ▶ לאחר סיום הכתיבה מטייטים את הטקסט ומחזירים לתלמידים לתיקון סופי.
- ▶
- ▶ השלב הבא- הפיכת הטקסט לשעת סיפור או להצגה קטנה (ניתן להשתמש בתחפושות, במסכות, בתפאורה כדי ליצור הצגה משעשעת יותר).
- ▶ במשך כשלושה שיעורים יש לערוך חזרות שוב ושוב על ההצגה או על שעת הסיפור.
- ▶ מציגים את ההצגות בפני צוות מורים, צוות פנימייה, כיתות, חברים והורים.
- ▶ בחינה- המורה כותב מבחן על כל אחד מהסיפורים, כ-10 שאלות מסוגים שונים. על כל תלמיד לענות על השאלות של ההצגה שבה השתתף, ניתן לאפשר 10 נקודות בנוסף לתלמיד שבחר לענות גם על מבחן נוסף של הצגה של קבוצה אחרת.

שירים

- ▶ מעבר להעשרת אוצר מילים שירים מאפשרים גם חשיפה לתרבות הישראלית ולמסרים שעולים ממנה.
- ▶ ברשימת השירים שלפניכם כל אחד מן השירים הוא בעל אוצר מילים משמעותי, וכן ניתן להוציא ממנו מבנה דקדוקי מאפיין ולעבוד עליו.

יום שישי את יודעת-בנזין
מתנות קטנות-רמי קליינשטיין
מכתב לאחי-קובי אפללו
שווים-עילי בוטנר ורן דנקר
שירת הסטיקר-הדג נחש (רעיון לפרויקט מתמשך בהמשך)
1990 -מרינה מקסימיליאו
היא לא דומה-ארקדי דוכין
את האור בחיי- יובל דהן
לחבק אותה בלילה- עידן רייכל
הכול לטובה-סטטיק ובן אל
אור גדול-אמיר דדון
חופשי ומאושר-בועז שרעבי
קוצים-עידן רייכל
מי אוהב אותך יותר -ממני דוכין
אם תלך-עידן רייכל

אנ'לא יודע איך לומר לך -שלום חנוך
שיר אחרי מלחמה-שלום חנוך
למה לי לקחת ללב- שלום חנוך
לבחור נכון-אמיר דדון
לפני שייגמר-עידן רייכל
שלמים= עידן חביב
לחיות בלי חרטות -קרן פלס
שקופים-עידן חביב
עבדים-ברי סחרוף
אני יודע שזכיתי לאהוב-עברי לידר
לפני שייגמר-עידן רייכל
לחיות בלי חרטות- קרן פלס ורמי קליינשטיין
אפר ואבק-פוליקר
קחי אותי אתך-פוליקר
...

דרך ההוראה:

- ▶ יש להשמיע כל שיר מספר פעמים עד שהכיתה מצליחה לשיר יחד אתכם.
- ▶ ניתן לחלק את המילים מראש או אחרי מספר השמעות, ניתן לתת לתלמידים "קלוח טקסט" ולבקש מהם להשלימו.
- ▶ לאחר מכן יש לבקש מהתלמידים לבחור שורה או פסקה מהשיר שמדברת אליהם ולכתוב טקסט בהיקף של כ 80 עד 120 מילים, שבו הם מנמקים מדוע בחרו בשורה הזו, מה מדבר אליהם, ולתת דוגמה מחייהם האישיים.
- ▶ בחלק מהשירים ניתן לקיים קודם דיון בכיתה על הרעיון שמעלה השיר ולאחר מכן לבקש מהתלמידים לכתוב כתיבה טיעון או כתיבת עמ"ר.

סיפורים

- ▶ משך הפעילות: כ 6 שיעורים (תלוי במספר התלמידים בכיתה, במקרה של מספר תלמידים רב ניתן לספר את הסיפור בשיעורים הבאים, במשך 5 דקות ראשונות של כל שיעור).
- ▶ שימוש בסיפורים קצרים נותן הזדמנות לקרב את התלמידים גם לתרבות וגם לערכים חשובים שהמורה רוצה להקנות לכיתה.
- ▶ אני עולה עם תלמידי לספרייה למחלקת ספרי הילדים ומעודדת אותם לבחור ספר ילדים, כל אחד לפי רמתו ובאישורי.
- ▶ במשך כשבועיים עליהם לקרוא את הספר, לכתוב תקציר שלו וביקורת עליו, (כ-120-80 מילים)
- ▶ לבסוף על התלמיד לספר את הסיפור לכיתה בעל פה, אין צורך לספר מילה במילה.

סרטונים מצחיקים/ מערכונים

▶ ניתן לחפש ברחבי המרשתת סרטים משעשעים בעברית, להראותם לתלמידים ולבקש מהם להביע דעתם. למשל מערכונים של זינה המאמנת, התלמידים יצפו ולאחר מכן יביעו דעתם על רעיון שמציגה הסאטירה. הכתיבה תהיה, למשל, על השאלה: האם אופן העבודה האבסולוטי והקפדני שבו נוקטת זינה המאמנת, לגיטימי או לא ומדוע.

משחקים

קוד ▶

▶ תלמיד אחד יוצא החוצה, הקבוצה בוחרת קוד של פיו עונים על שאלותיו. התלמיד נכנס חזרה לכיתה עובר תלמיד תלמיד, ושואל שאלה כלשהי. על חברי הקבוצה לענות לו לפי הקוד לבסוף התלמיד מנחש מה הקוד.

▶ (קודים אפשריים: לענות תשובה שקרית, להתחיל כל תשובה באות מסוימת, לענות בלשון זכר או נקבה בלבד, לעשות תנועה כלשהי כמו: לזוז בכיסא או לגעת בשיער ועוד...).

מבוך הנחיות- שיעור שמתרגל את הציווי או המודאליות

▶ תלמיד אחד יוצא החוצה.

▶ המורה יוצר מעין מבוך בכיתה של כיסאות ושולחנות, ואז יוצא למסלול, שבמהלכו הוא הולך בדרך מסוימת, לפעמים מסתובב, או קופץ, או מרים ידיים, או יושב וכדומה.

▶ על התלמידים לזכור את הפעולות או לרשום לעצמם את המסלול שהמורה עושה. התלמיד ששהה בחוץ נכנס פנימה ולפי ההנחיה של תלמידי הכיתה הוא צריך ללכת במסלול שבו הלך המורה, ולפעול כפי שפעל המורה.

משחקי קלפי ערכים

- ▶ יש להביא לכיתה קלפים עם תמונות מסוימות או עם מילים מסוימות ולבקש מהתלמידים לבחור קלף על פיו תחושות, אירועים, מצבים וכדומה.
- ▶ שאלות אפשריות:
- ▶ בחרו שני קלפים שמאפיינים את האופי שלכם, הסבירו מה הם מייצגים, ותנו דוגמא.
- ▶ או בחרו קלף שמייצג את מה שעשיתם בחופשת הקיץ או בסופ"ש והסבירו את דבריכם.
- ▶ או בחרו קלף שמייצג את תחושותיכם לקראת מבחן.
- ▶ ועוד
- ▶

תן קו

- ▶ המורה יביא קלפים ובהם מילים צירופים והתלמידים יעמדו מול הכיתה ויעבירו בפנטומימה או באמצעות ציור על הלוח את המילה הכתובה בקלף.
- ▶ ניתן לתת לתלמידים את אוצר המילים קודם ולהכין אותם למשחק הזה, למשל: אוצר מילים תיאוריות או שמות עצם שקשורים לתחום מסוים או פעלים שקשורים לתחום מסוים.
- ▶

דיבייט

▶ משך הפעילות כ-4 שיעורים

▶ יש לבחור נושא כלשהו ולחלק את הכיתה לשתי קבוצות סביב הקונפליקט שהנושא מייצר.
כל קבוצה מכינה כתב עמדה בעד ונגד, וקבוצה שלישית שופטת מי יותר משכנע או ומדוע.

▶ כתיבת טיעון לפי התכנים שהועלו בדיון.

פתגמים

מצגת פתגמים (מצגת בנושא תינתן בהמשך). ▶

▶ תודה על ההקשבה, אבודה נעימה
ובורייה.

▶ צינת דהן, מדריכת לשון אולפיט, מחול
התיישבותי